

ПРАВНА СЪЩНОСТ НА ДОГОВОРА ЗА СТОКОВ КОНТРОЛ

Гл. ас. д-р Антон Грозданов

1. Определение на договора за стоков контрол

Правната уредба на договора за стоков контрол се съдържа в чл.чл. 600–604 от Търговския закон (ТЗ)¹.

По силата на чл. 600 от ТЗ с договора за стоков контрол контролорът се задължава срещу възнаграждение, като използва специални знания, да направи безпристрастно сравнение между изискваното и действителното състояние или само да установи състоянието на стока или услуга. За установеното контролорът издава удостоверение.

Прави впечатление, че цитираната определителна норма страда от съществен недостатък. В началото на редакционната формула се говори за стоков контрол, а в края е въведена и думата “услуга”. Този подход навежда на извода, че законът не прави разлика между понятието “стока” и понятието “услуга”. Известно е, че услугата представлява положително действие, което поначало не е свързано със създаването на определена вещ – например юридическите услуги, облечени във формата на договор за правна защита и съдействие. В този смисъл е препоръчително при бъдещо изменение на ТЗ (*de lege ferenda*) да се прецизират текстът и редакцията на чл. 600, а именно: “С договора за контрол върху стока или услуга контролорът се задължава срещу възнаграждение, като използва специални знания, да направи безпристрастно сравнение между тяхното изисквано и действително състояние или само да установи моментното им състояние. За установеното контролорът издава удостоверение.” Няма съмнение, че предлаганата промяна е необходимо да засегне и самото заглавие на Глава тридесет и шеста от ТЗ, посветена на разглеждания институт, а именно : “ДОГОВОР ЗА КОНТРОЛ ВЪРХУ СТОКА ИЛИ УСЛУГА”.

2. Характеристика на договора за стоков контрол

Легалното определение на договора за стоков контрол позволява да се извлекат правните му белези. Те са следните:

Договорът е консенсуален. Смята се за сключен с постигането на съгласие между страните. За сключването му не е необходимо предаването на вещ.

Този договор е двустранен, тъй като от него се пораждат за двете страни задължения.

Очевидна е възмездността на договора за стоков контрол. Срещу една икономическа облага, каквато представлява извършването от контролора на безпристрастно сравнение между изискваното и действителното състояние или само установяването на състоянието на стока или услуга, възложителят дължи друга икономическа облага под формата на възнаграждение.

Търговският закон не съдържа изискване за писмена или друга форма, която да бъде условие за действителността на договора за стоков контрол. Това обстоятелство обуславя принадлежността му към категорията на неформалните договори. Договорът е действителен, дори когато е сключен в устна форма. Наличността и съдържанието му

---

¹ Обн. ДВ, бр.48 от 1991 г. с многократни изменения и допълнения – посл. ДВ, бр.100 от 2008 г.

могат да бъдат установявани с всякакви доказателствени средства, включително със свидетелски показания (арг. от чл. 164 от ГПК).

Тук е наложително да се подчертае, че в практиката разглежданият договор се сключва в писмена форма. Това е така, защото писмената форма предпазва от прибързаност и осигурява ясно и пълно изразяване на волята на страните.

Разглежданият договор е комутативен. Ползата, която всяка една от страните ще извлече, е известна още към датата на сключването му.

Договорът за стоков контрол е посочен сред основните търговски сделки (чл. 1, ал. 1, т. 11 от ТЗ). Системното сключване на такива договори с намерение за извличане на печалба (по занятие) придава на лицето качеството на търговец.

Обстоятелството, че договорът за стоков контрол принадлежи към основните търговски сделки, обуславя приложимостта на редица особени разпоредби на ТЗ по отношение на неговото сключване, изпълнение и неизпълнение.

В изложението по-горе посочихме, че в практиката се е установила писмената форма на договора за стоков контрол. Това означава, че всички изявления по сключването, по изпълнението или по прекратяването на тази търговска сделка ще бъдат нищожни, ако не са отправени в установената от страните форма (арг. от чл. 293, ал. 2 от ТЗ).

Нито контролърът, нито възложителят (клиентът) няма да могат да се позовават на нищожността на договора, ако от поведението им може да се обоснове извод, че не са оспорвали действителността на изявлението (арг. от чл. 293, ал. 3 от ТЗ).

Писмената форма на договора за стоков контрол ще се смята за спазена, ако изявлението е записано технически по начин, който дава възможност да бъде възпроизведено (арг. от чл. 293, ал. 4 от ТЗ).

При изявленията на страните, направени по телефакса или телекса (в практиката изявленията обикновено се правят по телефакса), писмената форма на договора ще се смята за спазена, ако от книгите и документите, които отразяват работата на тези апарати, е изключено неточното възпроизвеждане на изявлението/та (арг. от чл. 293, ал. 5 от ТЗ).

Установената от страните писмена форма на договора за стоков контрол ще се отнася и до всички негови изменения и допълнения, облечени във формата на допълнителни споразумения (анекси) (арг. от чл. 293, ал. 6 от ТЗ).

В по-голямата част от случаите, при които се сключват договори за стоков контрол, и двете страни притежават търговско качество. Това обстоятелство обуславя формалната пречка за това договорът да се унищожава поради крайна нужда и явно неизгодни условия (арг. от чл. 297 от ТЗ).

Задълженията по договора за стоков контрол трябва да се изпълняват с грижата на добрия търговец (арг. от чл. 302 от ТЗ).

Когато възложителят и контролърът не са определили срок за изпълнение на контрола, изпълнението може да се иска и да се извърши по всяко време през работните часове в местоизпълнението (арг. от чл. 303 от ТЗ).

Когато плащането на възнаграждението на контролора е предвидено да се извърши чрез задължаване и/или заверяване на сметка, то ще счита за извършено със заверяване сметката на контролора или чрез изплащане в наличност на дължимата сума (арг. от чл. 305 от ТЗ).

Ако страните по договора са предвидили клауза за неустойка, тя не може да бъде намалявана поради прекомерност, освен в случаите на неправилно или частично изпълнение (арг. от чл. 309 от ТЗ).

Договорът за стоков контрол играе съществена роля в търговския оборот. Необходимостта от такъв контрол възниква най-често при търговската продажба, особено при доставянето на стока с недостатъци. Такава необходимост се поражда при договор за изработка, например при строеж на кораб. Към стоков контрол се прибегва при настъпване на застрахователно събитие, предвидено в договор за застраховане на товари (карго). Възможно е да се наложи контрольор да установи състоянието на стока, която се предава или получава от публичен склад.²

В Република България дейности по стоков контрол извършват различни контролиращи организации. Така например "Булгарконтрола" АД извършва количествен и качествен стоков контрол на стоки в процеса на производство и заготовка, контрол върху начина на поддръждане на стоката в превозното средство съобразно вида на стоката и опаковката; проверка на чистотата на превозните средства и установяване пригодността им за товаренето на определен вид стока; инспекции на стоки, предмет на обезпечение чрез периодични проверки с цел установяване на моментното състояние на стоките и изготвяне на писмени доклади до кредиторите, вкл. чрез осъществяване на управление на стокови депозити (по т.нар. Collateral management agreement) и т. н.

3. Съдържание на договора за стоков контрол

Съдържанието на договора за стоков контрол се състои от правата и задълженията на страните, които са го сключили.

Задълженията на контрольора са:

А. Да извърши контрола в обем и по начин, предвидени в закон или в договора. Когато нищо не е предвидено, контролът се осъществява в обичайния обем и начин. Мястото на извършване на контрола обикновено е местонахождението на предмета му. Контрольорът е длъжен да положи грижата на добър търговец. Той трябва да използва специални знания.

Б. Да пази мостра в седалището си не по-малко от шест месеца от получаването ѝ, когато в договора е предвидено пазенето на такава.

В. Да издаде на възложителя удостоверение за установеното.

Най-същественото изискване за стоков контрол е безпристрастността на изпълнителя му. Законът прогласява за нищожна уговорка за задължения на контрольора, които биха могли да влияят върху неговата безпристрастност (чл. 602 от ТЗ във връзка с чл. 26, ал. 4 от ЗЗД).

Задълженията на възложителя са:

А. Да осигури на контрольора достъп до предмета на контрола.

Б. Да му окаже съдействие при изпълнението на задълженията му. Съдействието може да се състои в предоставянето на измерителни прибори, на превозни и подечни средства или на работна ръка за преместване или повдигане на стоката, предмет на контрола.

В. Да плати на контрольора уговореното възнаграждение. При липса на уговорка между страните възложителят дължи обичайното възнаграждение (чл. 603 от ТЗ).

---

² Вж. **Владимиров, И.** Търговски сделки. УИ на Икономическия университет – Варна, 1997, с. 225.

4. Погасителна давност

Исковете за вземания по договора за стоков контрол се погасяват със специална едногодишна давност, предвидена в чл. 604 от ТЗ. Тъй като в ТЗ не е уредено началото на давностния срок, на основание на чл. 288 следва да намерят приложение разпоредбите на гражданското законодателство. В случая приложим е Законът за задълженията и договорите (ЗЗД). В него е предвидено, че давностният срок започва да тече от деня, в който вземането е станало изискуемо (чл. 114, ал. 1).